

(особливо тих, що стосуються об'єктивної та суб'єктивної сторін правопорушення) вони практично завжди доповнюються положеннями про "взаємозв'язок", "єдність" юридичних фактів, відображених в юридичному складі правопорушення (адміністративного, кримінального).

Разом з тим кожне вчинене правопорушення, що є об'єктом правоохоронного відношення характеризується як з об'єктивної, так і з суб'єктивної сторони певного неувторятістю. При порівнянні (співставленні) будь-якого реально вчиненого правопорушення з іншими правопорушеннями даного виду (при всій схожості як зовнішніх, так і внутрішніх ознак) можна знайти певні, тільки йому притаманні риси.

Список літератури:

1. Юриста О.В. Правоохоронні відносини за участю міліції (теоретичний аспект): Автореф. дис. канд. юрид. наук. - К., 1999. - С. 9.
2. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Курс лекцій. - К., 1996. - С. 61.
3. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть Общая; Лекции. - М., 1994. - Т. 1. - С. 141.
4. Таганцев Н.С. Там само. - С. 141; Теория государства и права / Под ред. В.В. Лазарева. - М., 1996. - С. 237.
5. Маликов И.П. Основы уголовной ответственности // Советское государство и право. - 1991. - № 6. - С. 76; Теория государства и права / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. - М., 1997. - С. 529.
6. Нечитайченко А.А. Основы теории и права. - Харьков, 1998. - С. 141.
7. Андрусів Г.В., Андрушко П.П. Бєнєдієвський В.О. та інші. Кримінальне право України. Загальна частина. - К., 1997. - С. 91-96.
8. Алексеев С.С. Общая теория права: Курс в 2-х т. - М., 1982. - Т. 2. - С. 189.
9. Халфіна Р.О. Общес. учение о правоотношениях. - М., 1974. - С. 216-217.

Надійшла до редакції 19.11.2001 р.

*О.С. Проневич, канд. іст. наук, доцент,
вчений секретар Національного ун-ту внутр. справ*

Правове регулювання перебування Іноземних громадян та осіб без громадянства на території Федеративної Республіки Німеччини

Бурхливі міграційні процеси в сучасній Європі пов'язані і зумовлені, з одного боку, тісною економічною і політичною інтеграцією високорозвинених країн континенту, а з іншого боку, падінням "залізної завіси" після розпаду соціалістичного блоку на чолі з Радянським Союзом, стрімким зuboжанням переважної більшості населення країн Східної і Південно-Східної Європи та збільшенням чисельності нелегальних іммігрантів з інших регіонів світу з нестабільною політичною та економічною ситуацією. Вищезазначені чинники створюють для урядів європейських країн низку складних проблем, пов'язаних перш за все з необхідністю удосконалення системи правового регулювання і контролю за перебуванням на території держави іноземних громадян та активного протистояння поширенню організованої транснаціональної злочинності. Федеративна Республіка Німеччина, зважаючи на своє геополітичне положення і стабільність національної економіки, однією з перших гостро

відчула нагальну потребу перегляду державної концепції здійснення в нових історичних умовах міграційної політики, визначення і правового закріплення її основних положень.

Останнім часом органи державної влади ФРН приділяють посилену увагу удосконаленню нормативної бази, що регулює перебування на території федерації іноземних громадян і осіб без громадянства. При цьому вони виходять з розуміння того, що іноземцем слід визнавати будь-яку особу, яка відповідно до ч. 1 ст. 116 Основного закону ФРН, не є громадянином Німеччини. Визначено, що німцем є, якщо інше не встановлено законом, особа, яка має німецьке громадянство або яка була прийнята на території Німецької імперії, за її станом на 31 грудня 1937 р., як біженець або переміщена особа німецької національності, або як подружжя або нащадок однієї з цих осіб [1, с. 217]. Симптоматично, що терміни "громадянин" або "громадянини" в державному праві Німеччини не вживаються, а використовується поняття "всі німці".

Набуття і припинення німецького громадянства регулюється Законом про імперську та державність 1913 р. (з наступними змінами). Громадянство в ФРН набувається за народженням, а для іноземців – головним чином шляхом натуралізації. За народженням громадянином ФРН вважається особа, народжена у пелюбі, якщо хоча б один з батьків – німець. Питання про натуралізацію особи, яка про це клопоче, вирішується компетентними державними органами. Претендент на отримання громадянства повинен бути дієздатним, вести бездоганний спосіб життя, мати житло і бути спроможним утримувати себе та своїх родичів [2, с. 354].

Сучасне імміграційне законодавство ФРН базується на конституційних принципах визнання та поваги до прав і свобод людини, гуманізму, законності. Правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства (апатридів) під час перебування на території німецької федерації визначається і регулюється низкою ухвалених бундеслагом федеральних законів, а саме: Законом про в'їзд і перебування іноземців на території федерації від 9 липня 1990 р. (зі змінами від 29 жовтня 1997 р. та 15 липня 1999 р.) [3], Законом про центральний реєстр іноземців від 2 вересня 1994 р. [4], Законом про в'їзд і перебування громадян держав-членів Європейського Економічного Співтовариства від 31 січня 1980 р. (з подальшими змінами) [5] та урядового Постановою про надання інформації державним закладам по роботі з іноземцями від 18 грудня 1990 р. [6].

Окремо можна говорити також про визначення і нормативне закріплення права притулку, яким згідно з положеннями ч. 1 ст. 16-а Основного закону ФРН володіють особи, які переслідуються на батьківщині за політичними мотивами [1, с. 159-160]. При вирішенні питань про надання притулку використовуються ухвалені Закон про виконання прохання щодо надання притулку від 5 серпня 1997 р. [7] та Закон про процедуру надання притулку від 26 червня 1992 р. [8].

Відповідно до норм чинного законодавства ФРН, правом вільного перебування на території федерації володіють громадяни країн – членів Євро-

пейського Союзу. Представники країн, що не входять до складу ЄС, при перетинанні державного кордону ФРН зобов'язані мати дозвіл на перебування, який повинен застосовуватися у формі візи перед в'їздом до країни. Обов'язковою умовою в'їзду до федерації є також наявність дійсного паспорту, хоча у виняткових випадках федеральне Міністерство внутрішніх справ за погодженням з бундесратом може звільнити від дотримання вимоги щодо представлення паспорту осіб, які гарантують повернення назад, зваживши на наявність у них інших офіційних посвідчень.

Дозвіл на перебування видається за зверненнями іноземців. У видачі дозволу на перебування відмовляється, якщо: існує підстава для вислання особи з країни, іноземець не в змозі забезпечити медичне страхування за рахунок власних заощаджень, заробітку або інших коштів, допомоги членів родини або третіх осіб, із стипендії, субсидій або інших видів соціальних виплат; перебування іноземця за іншими міркуваннями шкодить або містить небезпеку інтересам ФРН.

Передбачено також, що дозвіл на перебування не видається у разі, коли: а) іноземець раніше вже вислався з країни; б) іноземець перетнув кордон без необхідної візи; в) пред'явлена іноземцем віза видала без погодження з органами по роботі з іноземцями; г) іноземець не має необхідного паспорту; д) ідентифікація громадянства іноземця неможлива і він не має правових підстав для повернення в іншу країну.

Уповноважені органи можуть видавати іноземцям чотири види дозволу на перебування у ФРН:

1. Aufenthaltserlaubnis – дозвіл на проживання. Видється незалежно від задекларованих намірів перебування. Такий вид дозволу передбачений для забезпечення “права на повернення” іноземцям, які отримують у ФРН пенсію і перед виїздом з країни мінімум 8 років перебували тут на законних підставах. На такий дозвіл можуть претендувати також особи, які раніше у неповнолітньому віці на законних підставах проживали на території федерації за умови, якщо: іноземець перед своїм виїздом за межі ФРН законно проживав у країні 8 років і 6 років на території федерації відвідував школу, кошти на його проживання забезпечені за рахунок власного заробітку або через аліментне зобов'язання, яке бере на себе третя особа на п'ять років, претендент подав клопотання щодо отримання дозволу на проживання після досягнення ним 15 років і до досягнення 21-річного віку, а також якщо з часу виїзду не минуло 5 років.

У виданні вищезгаданої категорії дозволу відмовляється, якщо іноземець був депортований з країни, існували чи існують підстави для його вислання, або він неповнолітній і його персональна опіка на території федерації не гарантована.

Відповідно до ст. 6 Основного закону ФРН, що гарантує захист шлюбу та сім'ї [1, с. 156], Законом про іноземців передбачене видання або продовження дозволу на перебування у ФРН закордонним родичам, які мають намір на території федерації разом з іноземцем створити або зберегти сім'ю і спільно

вести домашнє господарство. Це можливо за умови, якщо іноземець має дозвіл на перебування в країні, в стані надати родичам достатні житлові умови і забезпечити проживання членів родини за рахунок власного заробітку, майна або інших коштів (як виняток, допускається можливість використання коштів, наданих іншими членами родини).

Законом передбачена можливість отримання безстрокового дозволу (*unbefristete Aufenthaltserlaubnis*), який видається за умови 5-річного перебування на території федерації, наявності постійного місця роботи, володіння навичками усного спілкування німецькою мовою, наявності достатніх житлових умов для себе і членів родини [3, с.10-13].

2. *Aufenthaltsberechtigung* – вид дозволу, який не обмежує проживання іноземця на території федерації у часовому і просторовому вимірах. На отримання такого дозволу іноземець може претендувати за умови попереднього володіння протягом 8 років дозволом на проживання (*Aufenthaltsurlaubnis*) або після 3-річного користування безстроковим дозволом (*unbefristete Aufenthaltserlaubnis*), наявності засобів для життя за рахунок власного заробітку, майна або інших власних коштів, виплати протягом мінімум 60 місяців внесків до фонду пенсійного страхування, якщо він за час останніх трьох років не притягувався до кримінальної відповідальності у вигляді позбавлення волі на строк від 6 місяців, штрафу від 180 денних ставок або іншого виду високого штрафу. В особливих випадках закон дозволяє видання подібного дозволу на проживання після п'ятирічного законного перебування особи на території федерації. Ці норми застосовуються стосовно жованіших громадян Німеччини, іноземців, які живуть у шлюбі з громадянами ФРН та осіб, що претендують на отримання притулку [3, с. 13-15].

3. *Aufenthaltsbewilligung* – дозвіл у такій формі видається за умови обов'язкового визначення претендентом мети передбачуваного перебування. Таким дозволом встановлюється для досягнення задськоїрованої іноземцем мети тимчасовий термін перебування іноземця на території федерації – не більш ніж два роки. Щоправда, існує передбачена законом можливість продовження дозволу, якщо по закінченню визначеного терміну мета перебування ще не досягнута, але може бути досягнута найближчим часом. Іноземець не має права перед від'їздом з ФРН отримувати або продовжувати дозвіл на перебування в країні для досягнення іншої мети (це положеання не застосовується щодо іноземців, які перебувають в країні менше року). Подружжя іноземців, які отримали дозвіл, можуть прибути на територію федерації, якщо для їх утримання не вимагається соціальна допомога і вони забезпечені достатніми житловими умовами [3, с. 15-16].

4. *Aufenthaltsbefugnis* – право на перебування. На підставі міжнародних угод чи з інших гуманітарних міркувань або для забезпечення політичних інтересів Федеративної Республіки Німеччини закон передбачає можливість надання іноземцям права в'їзду і перебування на території федерації до вирішення питання про надання дозволу на перебування. При розгляді питання щодо надання дозволу на перебування іноземцям, які досягли 14 років і пред-

ставляють регіони, де продовжуються збройні конфлікти, обов'язково з використанням спеціальних заходів повинні здійснюватися ідентифікація особи.

Іноземці можуть бути вислані з країни, якщо їх перебування шкодить громадській безпеці і порядку (загрожують основам вільного, демократичного суспільного порядку або переслідують політичні цілі, засновані на використанні насилля) або іншим значущим інтересам ФРН. При прийнятті рішення про вислання повинні братися до уваги тривалість законного перебування іноземця, його особисті, ділові та інші зв'язки на території федерації, наслідки вислання для членів родини іноземця. Закон визначає також окремі підстави вислання іноземця з ФРН, якщо він порушує правові приписи, судові чи адміністративні рішення і розпорядження або здійснив за межами території федерації протиправне діяння, що кваліфікується кримінальним законодавством Німеччини як злочин, порушує норми, спрямовані на захист громадської моралі; вживає кокаїн, героїн або інші небезпечні наркотичні засоби і ухиляється від проходження курсу лікування; створює своїми діями загрози громадському здоров'ю або тривалий час є безпритульним; потребує для себе, своїх родичів, які перебувають на території федерації і яких він зобов'язаний утримувати, соціальної допомоги; представляє собою особливу небезпеку (особа за один або кілька здійснених злочинів засуджувалася до позбавлення волі строком понад 3 роки або на протязі 5 років кілька разів відбувала покарання у вигляді позбавлення волі загальним терміном 3 роки; засуджувалася за порушення норм Закону про наркотичні речовини або порушення громадського порядку, поєднане з насильницькими діями групи осіб).

Разом з тим, з країни не може бути висланий іноземець, який, будучи законнослуживим, має тимчасовий або постійний дозвіл на перебування, проживає спільно з німецькими членами родини або визнаний таким, що має право на притулок. Закон забороняє висилати осіб, які переслідуються на батьківщині за політичними мотивами [3, с. 27]. Заборонено також висилати іноземця, якщо: 1) у разі вислання його очікує небезпека бути підданим тортурам; 2) за здійснений злочин на батьківщині передбачається покарання у вигляді смертної кари; 3) існує формальне прохання іншої країни про затримання і видачу (іноземець не висилається до прийняття офіційного рішення щодо отриманого захиту).

Велика увага приділяється у ФРН контролю за іноземцями, які перебувають в країні. Відповідно до розпорядження федерального МВС встановлено, що реєстраційні, паспортні, міграційні органи, служби соціального забезпечення та роботи з молоддю, поліції та юстиції, фінансові і митні заклади, служби зайнятості повинні без запізніть органів по роботі з іноземцями повідомляти їм всі персонально значущі дані, що торкаються життєдіяльності іноземних громадян на території федерації, а також сприяти діяльності цього відомства [6, с. 1-6]. При Федеральному адміністративному відомстві створено центральний реєстр іноземців (банк даних), що формується і використовується

державними органами, уповноваженим реалізовувати законодавство про іноземців і надання притулку [4, с. 1-29].

Законодавство Німеччини щодо урегулювання в'їзду, перебування і виїзду з країни іноземних громадян є збалансованим і виваженим. Воно відображає сучасну державну політику і враховує економічні, політичні та соціальні реалії. Правовий статус іноземців під час перебування на території федерації визначається відповідно до норм як національного, так і міжнародного законодавства. При урегулюванні вищезазначених проблем враховується необхідність забезпечення національних інтересів ФРН та прав і свободи людини.

Список джерел і літератури:

1. Основной закон Федеративной Республики Германии (23 мая 1949 г.) // Конституции зарубежных государств. – М., 1997; 2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: В 4-х томах. Том 3. Отв. ред. Б.А. Страшун. – М., 1997; 3. Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet (Ausländergesetz – AuslG) vom 9. Juli 1990 // Bundesgesetzblatt. I. – S. 1354; 4. Gesetz über das Ausländerzentralregister (Ausländerzentralregistergesetz – AZRG) vom 2. September 1994 // Bundesgesetzblatt. – S. 2265; 5. Gesetz über Einreise und Aufenthalt von Staatsangehörigen der Mitgliedsstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (Aufenthaltsgesetz /EWG – AufenthG /EWG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 31. Januar 1980 // Bundesgesetzblatt. I. – S. 116; 6. Verordnung über Datenübermittlungen an die Ausländerbehörden (Ausländerdatensammelungsverordnung – AuslDStV) vom 18. Dezember 1990 // Bundesgesetzblatt. I. – S. 2997 (ber. 1991 I. – S. 1216); 7. Asylbewerberleistungsgesetz (AsylbLG) in Bekanntmachung vom 5. August 1997 // Bundesgesetzblatt. I. – S. 2022; 8. Asylverfahrensgesetz (AsylVG) vom 26. Juni 1992 // Bundesgesetzblatt. I. – S. 1453.

Надійшло до редакції 27.10.2001 р.

*Ю.Д. Древаль, канд. істор. наук,
доцент каф. філософії та політології
Національного ун-ту внутр. справ*

Парламентаризм як засіб функціонування представницької демократії

Конституція України закріпила принципи народовладдя. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи народного представництва. Безпосередня участь громадян в управлінні державою полягає передусім у голосуванні через вибори та референдум. Більш складна форма участі громадян у справах держави полягає у делегуванні громадянами своїх прав і можливостей представникам-парламентарям.

Дослідженню проблем парламентаризму належить одне з чільних місць в тематичній науковій літературі правничого та політологічного характеру. Вважається, що знайдена оптимальна формула тлумачення характеру й функціональних принципів діяльності парламентів. Пригадаємо загальновідоме й водночас загальноживане твердження: "Парламент – загальнонародна пред-